

Mircea Eliade's Unpublished Manuscripts from Private Collections IV. Notebook III: *Benares. Glossa ascezei* (1930). Critical edition

Eugen CIURTIN & Andreea APOSTU

Institute for the History of Religions, Romanian Academy

Corresponding author emails: e.ciurtin@ihr-acad.ro, andreea.apostu@ihr-acad.ro

Mircea Eliade's Unpublished Manuscripts from Private Collections IV. Notebook III: *Benares. Glossa ascezei* (1930). Critical edition

Abstract: The present series of contributions critically edits in Romanian and English, with concordances and commentary, a hefty string of unpublished, multilingual manuscripts written by the young Mircea Eliade, Indologist and historian of religions in South Asia, from 1929 to 1931. Previously unknown, the manuscripts were purchased by a private collector, who most graciously contacted the editors in February 2023 and bequeathed them for the present publication. The series complements ECCE | *The Complete Critical Edition of Mircea Eliade's Scholarly Works before 1945*, under the auspices of the Institute for the History of Religions of the Romanian Academy in Bucharest (first two volumes forthcoming). Covering the first two, 87-page Indian Notebooks, the first three instalments of MEUM | *Mircea Eliade's Unpublished Manuscripts from Private Collections* were published in *Transilvania* 51 [155] (2023), no. 1, pp. 1-22 (*Critical edition*), no. 2, pp. 1-16 (*Concordances A-E*) and no. 3, pp. 1-16 (*Commentary*), supplemented by Eugen Ciurtin, „În arhiva lui: Eliade”, *Transilvania* 51 [155] (2023), no. 4, pp. 52-64 (I) and no. 8, pp. 30-38 (II).

Keywords: Mircea Eliade, private collector, colonial India, History of religions, South Asian studies, Romanian culture, European culture, manuscript studies, critical editions.

Citation suggestion: Ciurtin, Eugen, and Andreea Apostu. "Mircea Eliade's Unpublished Manuscripts from Private Collections IV. Notebook III: *Benares. Glossa ascezei* (1930). Critical edition" *Transilvania*, no. 03 (2024): 64-79.
<https://doi.org/10.51391/trva.2024.03.07>.

§1. The critical edition, concordances and commentary of Notebooks I and II, written in India in 1929-1931 by Mircea Eliade, identified by the private donor and by the editors and then published by this journal in 2023, have demonstrated for the very first time the philological and intellectual genesis of several of Eliade's works: book(let)s as *Soliloquii* | *Solilocvii* (1932), *Şantier* | *Work in Progress*, and *Fragmentarium* (1939) as well as a lecture on contemplation broadcasted in July 1935 and newspaper articles like "Fragmente nefilosofice" (*Vremea*, June 1932), "Pseudo-Indika" (*Vremea*, October 1932), and "Contemplația" (*Familia*, November 1935). Above and beyond these manuscript writings of 1929-1931, reworked and partially published and even republished in 1932-1939, we detected a wealth of fragments never published by the author or by any of his editors, fragments indicated by Eliade or discovered by the editors as belonging to books, articles, and projects left unfinished, despite their utmost relevance for understanding the whole gamut of Eliade's oeuvre of 1921-1945¹. Similar unpublished writings are present in Notebook III as well as in all other manuscripts destined to be critically edited as MEUM. Furthermore, written in 1930 (and partially dated as such), Notebook III

1. See also the General Introduction in ECCE I, forthcoming.

encompasses, as one will discover in these new instalments, another manuscript part of *Soliloquii | Solilocvii* on glory and asceticism² as well as the early, long-forgotten manuscript plan³ of another of his books: *India* (1934), together with selected fragments read in a radio lecture on Benares, distinct from the chapter on the sacred city from *India*, a lecture which was aired in mid-January 1932⁴ as “Apa cu flori și cadavre”⁵ [The Water with flowers and corpses], the first one after Eliade’s return from Mumbai to Bucharest in mid-December 1931, and then published in *Vremea* – again, distinct from the present manuscript, which is the most genuine – on 14 February 1932⁶, in his column *În țara lui Gandhi* (In Gandhi’s country: a slightly anticolonial stance, as India was in point of fact British Raj).

With its green covers indicating Universal Exercise Book | A. C. Paul | Paper Dealer and Stationer | Calcutta (stationery firms with the same name seem to still exist in contemporary Kolkata), Notebook III bears no general title, yet it clearly includes a Benares memoir started on February 24, 1930 in Calcutta and titled *Benares* on its second page, as well as an essay on glory and asceticism eventually titled *Glossa ascezei*. It comprises 36 unnumbered folios of 202 x 162 mm, with 20 printed lines per page, all written by the author in ink and pencil, presenting at times an obvious ductal hastiness and interlaced with several drawings/portraits. The first part (ff. 1^r-9^r) is distinctly written very hurriedly, probably during his very visit to Varanasi, with many corrections and interpolations as made on the spot, while the rest of the manuscript is markedly more legible and poised.

§2. As Notebooks I and II, Notebook III was certainly placed in the material possession of literary historian Mircea Handoca (1929-2015) from March 1989. Be that as it may, we are forced to remind the benevolent readers the insuperable problems M. Handoca left for all readers and editors of Eliade in any language. The mindboggling disarray in which M. Handoca illicitly used and left gravely harmed (and his descendants incontinently sold) Eliade’s unique manuscripts would require indeed a brand-new variety of the philological method. These unpublished manuscripts would furthermore entail assorted adjunct procedures in operating with enormous and erratic quantities of unidentified, non-catalogued or still undisclosed multilingual manuscripts written – and then continuously rewritten, adapted or at times partially and furtively published – by any modern author, irrespective of his/her native culture. This obviously predates any consideration of their very content, which simply covers large spans of dozens of (sub)disciplines across the humanities. A critical editing, full concordances, and commentarial apparatus would likewise contribute chiefly to the betterment of a global understanding of the nature, scope, and advances in the academic study of religions during the last century. Indeed, Eliade’s published and unpublished *œuvres* share all the merits and demerits of the 20th century culture. After careful consideration of all extant unpublished material examined by the editors anew, this is also, above all on the national level, a most severe alert as well as a plea for the most urgent need to abandon all Handoca’s ‘editions’ from stolen and scantily read manuscripts into pseudo-Eliade and non-Eliade publications under Eliade’s name, spread as they were all over Romanian publishing houses, libraries, journals, and magazines for the last half of a century.

As strange as this may still seem to some, such material from 1928-1931 only now starts to be critically edited and globally known in its original form, simply because the manuscripts themselves were previously held captive for decades by M. Handoca, no Indologist, historian of (South Asian) religions or cultural historian being able to consult them, not even to acknowledge their very existence. The single time when M. Handoca took out pages from the present Notebook, he only published three messy pages⁷. A full concordance and a commentary will be offered in a subsequent instalment, yet

2. As already mentioned, see MEUM III | Ciurtin-Apostu 2023c: 3 *cum* 11 nn. 12-13.

3. Ten anticipated books planned by Eliade in 1926-1932, with full tables of contents, are present in a key general manuscript entitled *Ce am să scriu (Bibliografie potențială)*, donated in 2022 to the Institute for the History of Religions (Romanian Academy, Bucharest) and critically edited by Andreea Apostu in ECCE I (forthcoming). See already Eugen Ciurtin in M. Eliade 2016: 39-43 and Andreea Apostu, “Mircea Eliade’s Virtual Bibliography: Two Manuscript Folios Linked to *Valkyries in the Library*”, *Transilvania*, no. 11-12 (2022): 71-79.

4. M. Handoca mentioned 16 January 1932 (see Eliade 1991: 5 and 194), but A. Dimitriu gives both 11 January as the broadcasting date (see Eliade 2001: 9 and 301) and 14 January as the date of the manuscript in the archive of the Romanian Radio Broadcasting Company (Eliade 2011: 294).

5. Published after 1989 in M. Eliade, *Taina Indiei. Texte inedite* (București: Editura Icar, n.d. [1991]): 13-17 and in M. Eliade, *50 de conferințe radiofonice, 1932-1938* (București: Humanitas, 2001), 9-14.

6. M. Eliade, “Benares”. *Vremea*, an V, nr. 225, 14 February 1932, 5.

7. Eliade 1994: 159-162.

in order to ponder Handoca's capacity as editor it would suffice to mention already some bloopers from his transcript's first page: he self-confidently ascribed an inexistent title ("3. Memorialul călătoriei la Benares"), and then read "Udaipur, probably" (!) for U.⟨ttar⟩P.⟨radesh⟩ and even "danciuy-girese" for "dancing-girls" (see here f. 1^r and 2^r). Without any editorial explanation or a bare minimum in describing the manuscripts, he dishonestly announced in 1994 he just published everything from these Notebooks ("valorifică integral, pentru prima oară, caietele de studii, note și însemnări din India"⁸). As these Notebooks survived, a proper edition would have been possible and should have been prepared thirty years ago. From 1994 to 2024, this was absent. As already indicated in MEUM I-III, such historic delay is globally accountable for a meagre or at times indeed untruthful reading of Eliade's writings from India. Dozens of doctoral dissertations, articles, and volumes, perhaps especially in Romania, have simply perpetuated and magnified M. Handoca's blunders, as their authors merely and deceitfully likened Handoca with Eliade.

Without explaining why, Richard Reschika left aside precisely that awkward Handoca transcript in his German translation of 2012⁹, while all the other parts were indeed translated. Nevertheless, Reschika informed the international reader that he translated the text M. Handoca published and perceptively added that a comparison with the original, hardly available manuscripts was not possible¹⁰. However, this sore historical circumstance has intensely changed during the last decade and especially during the last lustrum. As more and more Eliade manuscripts were sold by Handoca's inheritors (2017-2024), public institutions and private donors in Romania have managed to rescue substantial portions of Eliade's once impenetrable Bucharest archive. To this corresponds the development of global scholarship. Bruce Lincoln has meanwhile offered to the global public his consummate translation from the Romanian of hundreds of key Eliade pages never translated before into English, including several articles from 1927 ("Spiritual Itinerary" in full, accompanied by kindred texts from 1927-1928) to the 1930s and beyond¹¹. Comparative and critical historian of religions Lincoln has carefully translated from the Romanian and annotated more than 375,000 words of and on Eliade, of and on Culianu as well as from and on their relatives, disciples, colleagues, and contemporaries: a monumental work and the most substantial contribution since Mac Linscott Ricketts (1930-2022) in the United States and the anglophone world.

§3. There are several content and style peculiarities which may be here mentioned. For instance, when Eliade self-assuredly writes (f. 5^r) "am cetit un număr impresionant de ziare sau memorii" ("I've read an impressive number of newspapers and reminiscences"), he already and unconsciously adopts pseudo-anglicisms, with 'newspapers' actually translating *journals* and 'reminiscences' standing for *memoirs* – two of the foremost genres of colonial scholarship on Greater India. Hundreds of such titles published prior to Eliade's visit to the subcontinent are now fully and freely available¹². Again, when Eliade notes to himself "(Copia⟨ză⟩ §15)", namely to copy a certain Paragraph 15 in the middle of the present folio 25^r, he proves his intimate way of working with all his notebooks: he connects Notebook III to Notebook I, where indeed there is another, numbered fragment on asceticism¹³, both being reworked and then included in *Soliloquii* (1932). As we shall see in the concordances and commentary (MEUM V), the unpublished material of the first part from Notebook III was selected and altered by the author for his January 1932 radio lecture with a different title, and then again for his February 1932 article on Kāśī, being only afterwards, with other revisions, included in *India* (1934, 2nd edition 1935).

§4. Recalling the scorching North Indian heat, one can only appreciate the quality of paper and ink which finely preserved such nonagenarian manuscripts. The present one actually does include

8. Eliade 1994: 17.

9. Together with the other two "memoriale", as coined by Handoca in Eliade 1994: 141-162.

10. "Die Texte Eliades warden hier gemäß ihrer Bearbeitung durch die rumänischen Herausgeber mitgeteilt. Ein Vergleich mit dem Original war, da es sich zum Teil um kaum erreichbares Schriftgut handelt, nicht möglich" (Eliade 2012: 26).

11. See especially Bruce Lincoln, *Unpublished Appendices 1-3 to Secrets, Lies, and Consequences: A Great Scholar Hidden Past and his Protégé's Unsolved Murder*, Oxford-New York: Oxford University Press, 2023, available at <https://chicago.academia.edu/BruceLincoln> (7 April 2024).

12. See for instance archive.org.

13. See now MEUM I | Ciurtin-Apostu 2023a: 5-6.

a reference to Indic temperatures. Furthermore, a rather typical change is noticeable in the title of a celebrated article: “110° Fahrenheit, ciclone direcție S.V.” (‘Cyclone Direction Southwest’), published in *Cuvântul* on 28 May 1929, included afterwards in *India* and then republished several times¹⁴. A temperature of 110° F. corresponding to 43.33° Celsius, Eliade might have had indeed in April 1929 a first interaction with Asian extreme meteorological conditions, but even such detail needs to be verified.

In a letter from Calcutta to Petru Comarnescu on 22 April 1929, Eliade mentions Bengal became “a sea of flames. No exaggeration: 110° Fahrenheit”¹⁵. An exaggeration however appears on the very same day in a letter this time sent to his father: “Here [are] 120° Fahrenheit – and cyclons almost every day”¹⁶. On 20 March 1929 he wrote to his mother he will not travel by now to Benares as there will be “nearly 100° Fahrenheit, reaching in Allahabad 130°”¹⁷. On 17 April 1929 Eliade writes again to his mother mentioning “between 100°-120° Fahrenheit”¹⁸. On 11 and 14 June 1931 he obliviously considers “this is the first year when I deplore the heat”, seeing it – at “more than 100° Fahrenheit” – as “deadly”¹⁹. Such temperatures – again “more than 100° Fahrenheit” – were also mentioned in *Oceanografie*, while ridiculing for “atrocious formalism” the Britons who drink tea at night in India²⁰. Once he even mentions “140° Fahrenheit in April or May”²¹. Of course, such warmth is Eliade’s intimation only if M. Handoca’s transcript was unblemished. However, 130° F. seems by all means too much, as the historically highest temperature recorded in India is 51.0° C = 123.8° F. (Rajasthan, 2016).

Let us mention Eliade came to British India from a city well-known for its high temperatures. As he might have known from a certain colonial civil servant Bob Dowley – a fictive character created by Ion Ghica in 1875-1876, those sham letters on Romania he published in 1879 – Bucharest was considered even hotter than Calcutta (“La Calcuta nu am suferit de căldură cum am suferit aici vara trecută”). Exaggeration as an intercontinental specialty of Romanian authors predates indeed Eliade, as Dowley/Ghica informs the rather credulous reader that in Bucharest one may meet with severe temperature variations of 15-20° Fahrenheit – some 10° Celsius – during a couple of *minutes* only!²² Unlike Ghica, Eliade had actually acknowledged once his thermic exaggerations. In his *Autobiography* he remembered: “in April [1929], on a morning that promised a torrid day, we set off for Far[id]pur. In an article in *Cuvântul* entitled «110° Fahrenheit, Cyclone Direction Southwest,» I related the story of this adventure, dramatizing it, emphasizing the spectacular details, and exaggerating the dangers we experienced”²³. Be that as it may, the closest Indian mention of temperatures by Eliade is preserved in *Șantier | Work in Progress* (1935), in a passage certainly written in 1931 and mentioning *almost* 110° Fahrenheit (“E îngrozitor de cald, aproape 110° Fahrenheit”²⁴). Indeed, the table of contents of the present manuscript mentions 110° Fahrenheit (f. 1^v), but was amended for good by the author: it initially had only 109°! *109 Fahrenheit* Hence every word, letter and manuscript alteration may matter indeed – especially when they were not properly or even never published.

§5. *Norme de îngrijire*. Textul acestui caiet a fost stabilit folosind normele uzuale ale editării științifice. Au fost păstrate desinențele „ei” și „ii” ale substantivelor feminine la genitiv-dativ („străzei”, „nădejdei”

14. Mircea Eliade, *India* (Bucharest: Cugetarea, 1934), 30-36.

15. M. Eliade, *Europa, Asia, America*, vol. 1 (Bucharest: Humanitas, 1999), 174.

16. *Ibid.*, 1999: 266.

17. Identical in Eliade 1994: 198 and Eliade 1999: 259.

18. Same numbers in Eliade 1994: 201 and Eliade 1999: 264.

19. M. Eliade, *Europa, Asia, America*, vol. 1 (Bucharest: Humanitas, 1999), 318 and 320.

20. M. Eliade, *Oceanografie* (Bucharest: Editura „Cultura poporului”, 1934), 126-127 (“beau ceaiu noaptea, deși e peste o sută de grade Fahrenheit”).

21. Letter of 15 December 1929 to his father, in *ibid.*, 1999: 293.

22. “Locuitorii indigeni și străini, cu mine dâmpreună, pătimim rău de întinsul registru al temperaturilor care, pe termometru „Fahrenheit”, nu coprinde mai puțin de 120 de grade între maximă și minimă. Nu este rar ca, în interval de câteva minute numai, să fim espuși la schimbări de temperatură de 15 și de 20 de grade. La Calcut[t]a nu am suferit de căldură cum am suferit aici vara trecută”, in Ion Ghica, *Convorbiri economice* (Bucharest: Socec, 1879), 421, now in *Opere [Works]*, ed. by Ion Roman, pref. by Eugen Simion (Bucharest: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2017, vol. 1), 841-842.

23. M. Eliade, *Autobiography*, vol. I: 1907-1937. *Journey East, Journey West*. Translated by Mac Linscott Ricketts (San Francisco: Harper & Row, 1981), 165 (with the misprint *Fardipur*).

24. M. Eliade, *Șantier. Roman indirect* [Work in Progress. An Indirect Novel] (Bucharest: „Cugetarea” [P.C. Georgescu-Delafras], 1935), 243 (adding “și o zăpușală terifiantă”).

„existenții”, „voinții” etc.), pronumele relativ „cari”, precum și formele lexicale atestând o pronunție învechită sau cele intermediare ale cuvintelor împrumutate din alte limbi („massă”, „catechism”, „positiv”). Grafiile epocii care nu reflectau o realitate fonetică distinctă a cuvintelor au fost actualizate: „ași” a devenit, astfel, „aș”, „acelaș”, „totuși” – „același”, „totuși”, „s” intervocalic sau antepus consoanelor sonore și sonantelor a fost înlocuit de „z” („deslănțuie” – „dezlănțuie”) etc. Au fost eliminate tacit accentele care marcau formele de imperfect și de infinitiv ale verbelor, precum și „u” final, fără valoare fonetică. Cuvintele în limbi indiene au fost corectate, formele inițiale fiind menționate în aparatul critic. Pentru a nu îngreuna lectura prin frecvente note identice, zecile de cuvinte suprascrise în manuscris au fost indicate prin ^a (un singur cuvânt), ^b (două) sau ^γ (trei cuvinte suprascrise). De asemenea, în cazul tăieturilor ample care se suprapun unor tăieturi inițiale, am optat pentru semnalarea lor prin acolade: „{...}”. În privința punctuației, am adoptat principiul minimei intervenții, eliminând virgulele dintre subiect și predicat, dintre propoziții principale și subordonate subiective, precum și pe cele antepuse acronimului „etc.”. A fost, de asemenea, adăugată virgula acolo unde autorul introdusese deja una, pentru a încadra apozitii sau propoziții subordonate. Deseori, în graba sa, Mircea Eliade a folosit inconsecvent semnele diacritice specifice limbii române. Acestea au fost adăugate tacit. Dezacordurile și alte greșeli ale autorului, provocate de rapiditatea cu care își redacta însemnările, nu au fost corectate.

Am început a redacta memoriile
călătoriei mele scurte în U.P. și
Rajputana în 24 Februarie 1930,
conștient că voi scrie minciuni
și incapabil să transmit toată
revelația drumului. Ceea ce am
văzut și gândit întrec cu mult
pedestru redactare ce va urma,
cu voia lui Dumnezeu și cu
învoiala treburilor mele Sanskrite.
De aceea, nevoit fiind să public
foiletoane, voi spune povești – și
mă voi blestema că nu pot scrie
cele ce am înapoia ochilor.

Azi, în Balluebagar Road
Calcutta

Notebook III, f. 1, l. 1-16 © Private collection, reproduced in agreement with the owner.

[f. 1^r] Am început a redacta memoriile călătoriei mele scurte în U.<ttar>P.<radesh> și Rajputana în 24 februarie 1930, conștient că voi scrie minciuni și incapabil să transmit toată revelația drumului. Ceea ce am văzut și gândit întrec cu mult pedestru redactare ce va urma, cu voia lui Dumnezeu și cu învoiala treburilor mele sanskrite.

De aceea, nevoit să public foiletoane, voi spune povești – și mă voi blestema că nu pot scrie cele ce am înapoia ochilor.

Azi, în Bakulbagan Road
Calcutta

[f. 1^v] Cu riksa în Colombo
Kandi și Anuradhapura
Pelerinaj la Rameshwaram
Madura
Madras
Adyar
Crăciunul la Poonamallee
Calcutta
Biblioteca maharajahului
~~Cel dintâi yoghin~~
Mânăstirea lui Swami
Primăvara
Gandhi
110^{0,25} Fahrenheit
Jurnal himalayan
Vilegiatura la Darjeeling
Funerarii la Lebong
Spre Piscul Tigrului
Când vine monsoonul
Santiniketan
Durga Puja
Benares
Sarnath
Pelerinaj la Kumbh²⁶ Mela
Agra
Fatehpur Sikri²⁷
Jaipur
Ajmere
Deșertul Bikaner²⁸
Delhi
Lucknow
Rawal Pindi
Srinagar
Vară în Kashmir

[f. 2^r]

Benares

Cei cari coboară de la templul Durgei la Asi Ghat se lovesc de un Gange larg și albastru, surprinzător de curat și lin. Apele lui sunt limpezi, pentru că Asi Ghat e la miază-noapte²⁹.

Un englez a spus odată că Benaresul e frumos numai la cinematograful. Pentru mine Autorul³⁰ memorii scrieri paginilor de față³¹ apreciază toate adevărurile cari se leagă de cinematograful filme³² sunt și evidente. Nu e paradoxal, nici extraordinar³². Superstiția civilizației supersti superiorității occidentale și revendi a pierit în India prin cinematograful, unde norodul în cânepă albă poate aprecia judeca morala[□]

25. Corectat din „109”.

26. Scris „Kumb”.

27. Scris „Sikhri”.

28. Scris „Bikaneer”.

29. Eliade a încadrat, în caiet, cu două linii orizontale, acest incipit.

30. Urmează o literă indescifrabilă, tăiată energetic.

31. Cuvintele „autorul acestor memorii scrieri paginilor de față” sunt suprascrise două rânduri mai sus.

32. Cuvintele „nu e paradoxal, nici extraordinar” suprascrise cu creion grafit.

adulterelor și tot ce e evident într-o³³ dancing-girls. Oamenii blânzi cred că indienii frecventează sălile^a cinematografice pentru că s-au civilizat, în timp ce ei se adună acolo ca să cunoască intimitatea stăpânilor și să bârfească sub ventilator cucoanele înțepate cari îi străfulgeră insultă^a în bazar. Mai mult³⁴ războiul și filmele au deșteptat conștiința cetățenilor decât Mahatma Gandhi. Dar aceasta e altă poveste. Dacă am pomenit de înțelepciunea englezului, am făcut-o ca să se^a înțeleagă de ce într-o după-amiază din ianuarie, proaspăt sosit de la Moghul Sarai³⁵, am început a³⁶ iscodi prin locul^b cinematografului. Voiam să văd un^a Benares frumos, specific și intraductibil. Și l-am găsit.

[f. 2^v] Un pungaș – socotindu-te american – îți propune colecția colaje^a fotografice obscene, ale basoreliefulor din pagoda nepaleză pe cari trebuie să le privești (de altfel, sunt numai câteva împerecheri grotești)³⁷ ca să nu pari stupid și să le respingi cu un aer de eol^a anticar deziluzionat afirmând că nu sunt clare sau comentezi porcocos ca să dai a înțelege că ai fost la Paris.

[f. 3^r] Drumul³⁸ meu a fost lung și primejdios, ca orice se leagă de un S.<fânt> Graal sau de un oraș târg^a indian. Amurgul, – cu luminile incerte, cu stingându-se întâi în ceruri și apoi în Benares, ca o pedeapsă a Harului asupra acestui tărâm de panteist. Apucasem pe strada principală a cartierului indian, călăuzit numai de ispite; ~~acea~~ ispita stolurilor de fantasma pe terase (paseri sau femei?...), ~~ace~~ ispita^a dughenelor cu [ă] creații în alamă, și ~~acea~~ a trecătorilor³⁹ cari îți strivesc picioarele fără să te și nu te^r privească⁴⁰, ispita acelor senzații neînregistrate în lexic, aeriene sau cănoase, ~~asurzitoare~~ pe cari un caravan serail le revelează direct într-un eristal bloc^a, asemenea unei insule din mările de Sud ~~revelate în~~ născute cu totul și cu totul dintr-o⁴¹ dimineață vânăță. Negustorii mă apucau de mână ca să-mi arate porumbițe în alamă, elefanți de fildeş înșirați pe o verșea ramură de ebonit sau șaluri de mătase argintată. Un om sfânt își împacheta șerpilor în coșul de papură, bombănind eu nemulțumit de cei câțiva⁴² gologanii⁴³ de aramă, ~~prea puțini nemulțumit de dimensiunile~~. Șerpilor se încolăceau^r lihniti și prodigios, și în Benares se întuneca, și eu căutam încă ocehanul englezului înțelept.

Strada e fără de sfârșit, agitată în colțuri, axifiantă⁴⁴ în fața oficiului poștal, desfundată pe alocuri de primărie Corporație, bogată în vaci și [+]⁴⁵ peste tot pretu. Câteodată, urci delușorul de pietre sau pământ ca să faci loc unor femei cari se țin de mână și înaintează cu privirile ascunse. Un vizitiu de tonga strigă: Hein. Clopoței, mirodenii, șaluri ca piersica, ghirlande de lumi becuri, facle și lumânări.

[f. 3^v] „Prefață generală”⁴⁶

[f. 4^r] N-am găsit ocehanul minunat.

– și iată cum stele și întunec mă cheamă din drumul meu, înapoi spre *Sanskrit College*. Studentul care-mi ține de urât în odaia oaspeților^r mă întreabă dacă am văzut templele, școlile^b, Ghat-urile. Firește.

*
* * *

Există un preliminarium prin pe^a care nu-l pot lăsa nedezevăluit în această cronică veridică a itinerariului

33. „o” adăugat cu creionul.

34. Inițial scris „Războiul și filmele au deșteptat mai mult conștiința cetățenilor”; Eliade indică trecerea lui „mai mult” la începutul frazei.

35. Eliade adaugă cu creion grafit câteva cuvinte în josul paginii, menite a fi introduse în frază: „n-am alergat să văd templul maimuțelor, nici scâldătorile sfinte”.

36. Urmează un cuvânt tăiat indescifrabil.

37. Paranteză suprascrisă inserată în text de Eliade.

38. În partea de sus a paginii, Eliade a scris cu majuscule, întărind cu creion grafit și cerneală, literele „RAN”, tăind apoi „N” și adăugând alte câteva linii.

39. Cuvânt tăiat cu creion grafit, probabil ulterior momentului redactării. Deasupra cuvântului tăiat, o însemnare indescrifrabilă făcută tot cu creion grafit.

40. Eliade nu a mai corectat, după reformulare, forma verbului.

41. „Născută cu totul și cu totul dintr-o” suprascrise.

42. „Nemulțumit de cei câțiva” suprascrise.

43. Forma substantivului a rămas necorectată după reformulare.

44. Forma a cuvântului folosită de autor și în *Lumina ce se stinge*.

45. Cuvânt indescifrabil.

46. Cuvinte scrise cu creion grafit.

meu orientat către cinematograful din Benares în India Centrală⁷. Anume, o sinceră opinie asupra autorilor de impresii indiene oricât de exotice. Aceștia sunt îndeobște oameni cu stare și ambiții, cari se plictisesc grozav în hotel și atunci scriu cărți cărți, grozav de plicticoase și ele, pe cari nu le pot ceti decât oameni lectori și oameni plictisiți, adesea⁴⁷ bătrâne, ocași arestații^a politici, bolnavii sau colegienii. Părerea mea – modestă dar hotărâtă definitivă^a – e că literatura de călătorii e imposibilă, e un lucru pentru simplul motiv că nu poți înțelege un loc în care n-ai fost și aprecia un loc unde ești ridicol. E știut lucru că europeanul turistul e ridicol în Orient, și numai un nesimțitor poate rămâne impasibil la sub această masă de ridicol. Orice om cu bun simț e împiedecat să se bucure de un peisagiu și^b moment asiatic, tocmai pentru⁴⁸ simpla lui prezență. Rămâne atunci celalt mijloc mai comod și mai respect onest, cel puțin în intenții. Omul se retrage în hotel, singur, iremediabil singur și se inspiră compune^a din imaginație sau din manualele portative. Produsul acestui adulteriu e îndeobște de o deprimentă mediocritate, ca orice fruct al defraudării vecinului. Aflăm, așadar, de palate

[f. 5^r] cari sunt frumoase pentru că nu le-am văzut, de grădini în care te întrebi de ce nu se aduc cari de fapt au numai numele fermecătoare și de aventuri cari sunt totdeauna sub cotidian. Întrucât⁴⁹ mă privește, deși am cetit un număr impresionant de ziare sau memorii – n-am verificat nici un impresii epitet^a și n-am găsit justificarea nici unei valori. Nu pentru^a că asemenea valori India ar fi lipsită de farmece – ci prin și pentru că impresionistul a mințit sau s-a plictisit, incapabil să transceadă valul de ridicol proiectat asupra-i prin mirata-i descălecăre într-un pe acest^b tărâm din basme.

Există un singur mijloc de a aprecia un peisagiu sau moment asiatic; acela de a nu-l căuta. Dacă ești norocos, îl întâlnești te miri cum – dacă nu, paguba nu-i mare, încerci în altă parte. În niciun caz nu înțelegi sau simți nu ai nu sunt^b șanse de emoție veritabilă sau înțelegere justă pornind cu gândul de a le găsi. Motivul e simplu, pentru că omul^a nu⁵⁰ află nimic, ci totul i se revelează.

Am socotit indispensabile aceste lămuriri pentru că cele ce vor urma nu au pretenția de a fi literatură de călătorie, ci numai notele unui om care s-a dus a umblat^b după treburi, într-adevăr iar în ceasur<i>libere, din întâmplare, a mai văzut și altceva și socotește cu viincios. Poate că peste Am scris^b paginile fără nicio pretenție – nici de a fi complet, nici de a fi plăcut, pentru că le-am scris în un om ceasuri când nu eram plictisit care n-a fost plictisit niciodată.

[f. 6^r] {A străbate cartierul indian,
mă sfiesc să zugrăvesc o seară în Benares
pe seară, în Benares, înseamnă a fi asurzit de copleșit copleșit până la sațietate saturație}

Nu știu dacă am fost împede îndeajuns de clar asupra drumului meu în Benares, aflarea locului minunat. Un cetitor inteligent ar crede că e o parabolă. Dar adevărul e mult mai e altul; căutam cinematograful pentru că în aceeași curte se afla și hotelul indian la care mă hotărâsem să mân. Un Cineva mă sfătui se îmi vorbise^b la Moghul Sarai de acest hotel minunat, singurul care se află în cartierul indian și alături odată cu numele lui (pe care l-am uitat, firește) îmi mai comunicase și amănuntul cinematografului. Astfel că, de cum am încheiat vizitele obligatorii și urgente la câțiva panditiji cărturari – m-am îndreptat către adăpost, cu tonga⁵¹ purtându-mi bagajele în urma-mi.

Europenii aciuiesc, de obicei, în celalt Benares, cu hotelurile, baruri și cantonament militar. Ca să „vadă” orașul, tocmesc un taxi care-i poartă de dimineața până la prânz prin pe unde scrie în ghid – iar apoi iau barca la Asi Ghat și trec ajung până la podul central de fier^b, văzând în drum scăldătorile sfinte și templele de pe chei. Itinerariul Sistemul acesta e corect și recomandabil, mai cu seamă că dă un coeficient numitor comun tuturor impresiilor vizitatorilor.

[f. 7^r] În orice casă se află, probabil, un armonium și cel puțin o soprană. Numai astfel se explică litania neîntreruptă care se apleacă asupra străzii. Dar numai Benaresul ar putea explica farmecul neliniștit pe care-l poartă acele tânguiri monotone, și adaogiul clarului mohorât al orgei. Cu cât se înnoptează, cu atât îmbulzeala crește, pentru că indienii cinează târziu și păstrează tradiția odihnei după ce coboară

47. Lecțiune incertă din cauza ductului neglijent.

48. Eliade a redactat inițial „prin” cu cerneală neagră, scriind apoi peste acest cuvânt, cu creion grafit, „pentru”.

49. Lecțiune incertă.

50. Urmează două litere tăiate indescifrabile.

51. „Tongla” în ms.

soarele. [În acel ceas⁵² o nedefinită împăcare străbate pământul. Din sângeriu, cerul ajunge tot mai albastru, tot mai întunecat și mai rece. Schimbarea, neașteptat de bruscă, înmoaie inimile și turbură mințile]⁵³ ca orice realitate ~~revelată~~ târzie. Poate că acel complex nepătruns care definește un suflet indian ~~a fost~~ se află într-o ~~intimă~~ discretă familiaritate cu marea plângere a firii, când Soarele nu mai e. De aceea ~~oamenii~~ bărbații nu lucrează, iar femeile cântă. Și toată cetatea se întristează, și apoi se bucură, în înnoptat, ca de o minune, când stele se ~~adună~~ desprind din turbureala înaltului. Poate... Dar aceste divagații nu se leagă într-un nimic de forfoteala Benaresului⁵⁴. Aici nu sunt nici musulmani, nici europeni. Sau dacă sunt, câțiva, sunt nevăzuți – ~~din dispreț~~ și înghițiți în ~~invălmășeala~~ de roială⁵⁵ indiană, ~~asemenea sănă~~⁵⁵ binedispusă ca o trosnire de membre și agitată ca un stup.

[E ceasul vizitelor, al întâlnirilor cu prieteni și e ceasul iubit de femei, pentru că atunci îmbracă cele mai scumpe *sari*, își parfumează părul cu ulei de ~~lotus~~ scorțișoară⁵⁶ și ies pe terase. Anevoie le poți ghici, înapoia parapetului de

[f. 8'] piatră, sus, cu voalul fluturând și tăifăsuind, recitând poemele zilei și cântând.

Când se înnoptează bine, viața teraselor se stinge. Numai câte o îndrăgostită ~~se uită~~ rămâne până⁵⁶ târziu, mută, resemnată. Dar aceste singuratece sunt rare, surprinzător de rare, căci în India fetele nu suferă criza sentimentală a adolescențelor occidentale, și dragostea lor trece lent de la mamă la soț, fără ezitări sau tangente de probă.

Era noapte de-a binelea când am descoperit hotelul. Trecusem de două ori prin fața gangului, fără să-l bănuiesc. Și cinematograful era ascuns într-o curte interioară. Dar când l-am găsit, am ~~înțe~~ adevărit zicala englezului. La capătul gangului, o bandă de muzicanți cu tobe și surle aduna norodul pentru cinema. Iar în mijlocul gangului, un ins indescifrabil învârtea o roată la care se îngrămă~~deau~~⁵⁷ ~~două~~ câteva⁵⁷ duzini de privitori. Pasagiul era complet blocat. Și de înțeles cu ei, greu – căci taraba ~~ehem~~ ispitea lumea să vadă pe Douglas Fairbanks (omul cel mai popular în India, după Gandhi).

Mi Am găsit o cameră alături de o familie de punjabi care-și spălaseră pijamalele și ocupaseră o jumătate de terasă cu uscatul lor la vântul de seară. Numeroși și vorbăreți, ~~veneau și plecau~~ coborau și urcau⁵⁷ fără scările, fără să știe nimeni câți sunt și de ce se agită. Hotelierul a avut ideea să deschidă, ~~visavis~~ peste drum⁵⁸, un bar restaurant cu același nume⁵⁸, „Café Royal”, și aceasta a complicat amuzant situația, pentru că bucătarul – de pe terasa vecină – și managerul, de la catul vecin, trebuiau să comunice cu fecioru meu⁵⁷ peste larma străzii ca să-mi fixeze cina după ordin. ~~A~~ Nu se putea altfel pentru că la cină trebuie

[f. 9'] să colaboreze trei persoane cari, la Café Royal, nu se pot întâlni niciodată în același timp.

... Pe cât e de zvăpăiată și congestionată seara, pe atât e de sobră noaptea. {Te întreb unde sunt toți acei oameni cari se ~~îngh~~ îmbulzeau cu trei ceasuri îna} Te întreb unde e larma care părea organică străzei cu ~~lumină~~ globuri⁵⁹. Și și⁵⁹ cum e cu puțință să stăpânea~~scă~~, numai cu câteva ceasuri după, o tăcere atât de înspăimântătoare. Iar senzația nu e cea a unui oraș adormit, ci a unei imense comunități care șoptește, în taină, care veghează sau se roagă. Simți – câte o fereastră⁶⁰, câte o chemare, câte un foșnet acolo unde n-ai fi bănuț că veghează oameni – cum viața nu s-a stins, ci s-a recules – și știi că în fiecare casă pâlpaie aceeași ~~ga~~ albă⁶¹ milenară viață familiară, aceleași veghi de noapte. E un sentiment neîncercat, spectacolul ~~unei~~ cetății care se tace⁶¹ – cu gândul la soarele care va răsări – și apoi adoarme.

La miezul nopții, larma ~~passa~~ pasageră și intrusă a cetelor de la cinema. Dar zgomotele se sting brusc,

52. Urmează două litere tăiate, posibil „să”, de la cuvântul „sângeriu”, folosit în fraza următoare.

53. Parantezele drepte îi aparțin lui Eliade.

54. Urmează două cuvinte tăiate, dintre care descifrabil întru totul este doar primul, „în”.

55. Eliade a vrut probabil să scrie inițial cuvântul „sănătoasă”.

56. Parantezele drepte îi aparțin lui Eliade.

57. Ductul foarte rapid lasă cuvântul suprascris incomplet.

58. Duct foarte rapid.

59. Urmează un cuvânt tăiat indescifrabil.

60. Din pricina ductului rapid și neregulat, această secvență a manuscrisului devine aproape complet ilizibilă. Se poate discerne transformarea unui „f” în „c”, fără a fi totuși complet înlocuit cuvântul inițial. Am optat în cele din urmă pentru forma „câte o fereastră”, prezentă în articolul „Benares” din *Vremea* (care preia integral acest pasaj) și în acord cu celelalte elemente ale enumerației. Cf. M. Eliade, *India*, București, 1934, 45, identic în M. Eliade, *India*, București, 1935, 57.

61. *Idem*.

cu pașii celui ce se teme de întunec. Briza se întărește; ~~văzduhul~~ aceeași taină a nopții orientale, născându-se⁶² – ca orice taină – în fiecare noapte. Care decantează puzderia de gânduri și superstiții, iar firul vieții insului se subțiază atunci ca viața oricărui ~~se întrebă asupra unui singur lucru~~ pipăie cu dubiu imperativul inițial.

[f. 12']

Glorie și Asceză

Glossa ascezei

Omul, întrucât activează ca om, poate alege unul din aceste două drumuri: glorie sau asceză. Restul e biologie.

Iar cuvântul *drum* trebuie înțeles astfel: cale dreaptă și⁶³ progresivă, pe care umblând, omul devine cauza progresului său. Pentru că sunt și alte posibilități de viațuire (în gând sau în activare) cari sunt cercuri. ~~vicioase~~ Și, pentru că⁷ orice cerc e infinit, sunt oameni cari parcurg la infinit aceeași circumferență, având iluzia că se apropie de o margine ideală.

Prin ambele drumuri, se realizează o integrare a vieții omenești în eternitate. Și tocmai pentru că satisfac setea aceasta de participare în veșnicie – gloria și asceza pot fi numite căi, drumuri. Sunt alte^a năzuințe, idealuri, dogme – cari satisfac numai instinctele sau curiozitățile sau slăbiciunile umane.

[f. 13'] Gloria, adică supraviețuire strict umană, vie, în urmași sau în conștiințe – are anumite corespondențe semnificative cu asceza. Dar aceasta din urmă se mișcă într-o altă dimensiune, mai profundă și dificil de tradus rațional; de aceea a dat izvor atâtor confuzii și neînțelegeri.

Asceza poate fi o forță magică, și astfel e la „primitivi”. Virginitatea e o putere inumană – tocmai pentru că se răzvrățește instinctului ~~fundamental~~ animal^a. În mitologia Indiei, zeii însuși⁶⁴ se tem de acei asceți cari practică prelungi și crunte înfrânări. De altfel, în concepția indiană, *tapas*, adică asceza, e forța maximă pe care o poate atinge un om – și pentru aceasta ea își poate avea un scop în sine. Ca orice forță magică e dincolo de legile creației – e amorală și⁶⁵ e liberă, e un joc.

[f. 14'] de completat cu definiția renunțării⁶⁶.

Peste tot și în toate timpurile, asceza implică o renunțare – fie la viață, fie la fructele ei vieții^a –; e o sterilizare prin puritate. Și cum puritatea nu aparține acestei lumi – asceza se nutrește cu gânduri de dincolo. ~~Dar~~ Cu acest element – al purității reflectate din afară, dintr-o ~~dogmă~~ revelație^a sau o întrupare – asceza încetează de a fi magică. E Ajunge^a o cale religioasă, adică un mijloc de apropiere reală, mimetică; ascetul renunță de a imita sau a înțelege creația – și se îndreaptă numai către creator, dar nu ~~prin~~ contemplativ și exterior, ci dramatic, imitând, retrăind agonia dumnezeului pe care îl caută, fie acesta Dionysos, ~~Rama~~ Shiva^a sau Christos. (Orice încercare de discuție a adevărului acestor experiențe e exclusă din acest soliloquiul).

[f. 15'] Castitatea indiană are un caracter esențial și comun tuturor formelor de asceză indiană: uciderea germenilor vitali prin suspendarea gradată^a și suprimarea finală a dorințelor, așadar a actelor. Comparată cu fecioria creștină – trăire mistică, în unire cu Mântuitorul (femeile), sau în unire cu agonia sa (bărbații) – castitatea indiană poate părea o dorință de extincție, în timp ce cea creștină e o dorință acerbă de nemurire, de viață glorioasă în gloria lui Christos.

Dar nu e așa; asceza indiană conduce la o supraviețuire suprafirească. Ceea ce se numește *mukti* sau *nirvana* e o nemurire, dar nu în sensul creștin al termenului. Pentru creștinism – și pentru occidentali în genere – ideea de nemurire

[f. 16'] e antropologică^a amorfică, e o continuare și împlinire⁶⁷ glorioasă a vieții pământene; e Raiul. Pentru viziunea sobră a spiritului indian – nemurirea nu poate avea nimic uman, ea nu poate fi o prelungire purificată a existenței terestre. Nemurirea e reintegrarea spiritului în datele sale inițiale: static, universal

62. Eliade pare să fi abandonat paranteza inițială în favoarea liniei de pauză.

63. „și” este adăugat cu creion grafit, înlocuind o virgulă.

64. Astfel în manuscris.

65. „și” este adăugat cu cerneală, înlocuind o virgulă.

66. Cuvinte adăugate oblic în colțul din stânga sus al paginii.

67. „și împlinire” adăugat cu creion albastru.

și supramental. Beatitudinea – fie chiar cea cerească, despre care se poate spune că e o participare totală în Har – e înțeleasă de indieni nu ca o experiență (, nici ca o stare de grație, ci o coincidență definitivă, statică, a spiritului cu el însuși. Dar nu e anihilare. Ci pur și simplu existență suprafirească și globală; nu participare la Divinitate, ci identitate cu ea; nu o fericire prin țaria și completitudinea raportului cu Divinitatea, ci transcenderea oricărui raport, de orice esență⁶⁸.

[f. 17^r] E un truism adesea repetat comparația dintre gloria abstractă – trăirea prin în^a memoria celorlalți, transmiterea în timp a faptului numelui^a mii de ani după ce faptul s-a consumat – și gloria concretă, nemurirea prin urmași, „carne din carnea mea”. Într-un anumit sens, Unamuno a epuizat glosa și sensurile⁶⁹ acestor două glorii în comentariul său la Don Quichotte. Seria vie și concretă – alături satisface instinctul de nemurire, de supraviețuire, pe care homo sapiens îl ~~pe~~ moștenește de la primate. E unul dintre puținele instincte cari au creat instituții umane. Îndeobște, instituțiile se reazemă și se nutresc nu din instincte, ci din⁷⁰ superstiții. Se pare că Grecii au luat cei dintâi cunoștință de imensele posibilități ale gloriei, și dintr-un instinct obscur (cum probabil că l-au cunoscut despoții orientali) au făurit o voluptate și o

[f. 18^r] filosofie. O voluptate magnifică^a întrucât se pare că omagiile semenilor sunt eele singurele hrană care satisface complet omul fără de a-l deposeda de sensul și orientarea vieții sale. Voluptatea omagiilor e o valență prin cu desăvârșire masculină. De aceea nu Orice^a bărbat se trudește nu pentru dragoste, nici pentru flatări feminine, ci pentru aprecierea de către șeful lui meșteșugului lui. S-a exagerat stupid influența spiritului feminin în civilizația apuseană. Și totuși e ușor de aflat că fiecare ins care viețuiește cu adevărat – iar nu se mulțumește numai să existe – urmărește recunoașterea superiorului său tehnic; un financiar ca și un artist, un războinic ca și un lucrător manual e fericit nu⁷¹ numai^a când câștigă recunoașterea măștrilor tehnici. ~~nu~~ Una din păcălelele romantice pe cari

[f. 19^r] bărbații se întrec a le cultiva – e ~~fa~~ presupuziția că femeile sunt inspiratoarele și muzele lucrului lor. Eroarea acestui romantism e prea evidentă pentru a o refuta; de fapt, chiar în zona unde inspirația feminină se crede indispensabilă – în lirică – ea e numai material senzațional și narcotic kinetic. Departe de a fi indispensabilă, coboară adesea admirabile posibilități poetice în vulgaritate, cum istoria literaturii ~~poate~~ cu ușurință dovediește. Inspirația e de cele mai multe ori o supraîncărcare de senzații tari care se cere descărcată urgent; de aci confesiunile vulgare ale poezilor îndrăgostiți, cari se sufocau înainte de a avea timp de a transforma senzațiile în artă. Acte de dezgolire, de nuditate și lamentație – de evidentă origină femini^a72.

[f. 20^r] Evident, concepția aceasta modernă a omagiilor tehnice nu e întocmai cu cele ce Grecii înțelegeau prin glorie. Insistența lor în veșnicia operii și, mai ales, filosofia pe care o implicau în glorie – e absentă în conștiința modernă. Într-un anumit sens, gloria ~~clasi~~ antichității clasice și a Renașterii e imposibilă în societatea modernă; nu e posibilă neliniștea și așteptarea, ~~un grupului social~~ acel sentiment⁸ prielnic dezvoltării expansiunilor^a din zone obscure, alimentate încă de spaime și speranțe ancestrale. Un erou nu există fără un mit, iar mitul e produsul unei vaste experiențe asociate, fraze manifestarea acelei anxioase așteptări a masselor, așteptare pentru deznodământ, pentru o confirmare sau infirmare a zvonurilor ridicate de erou. Misterul care se prelungește agonice, incertitudinea, ~~încai comuni~~ călătoria^a lentă și rodnică a ~~legen~~ marilor fapte⁷³.

[f. 21^r] într-un cuvânt așteptarea, agonia, misterul, singurul sentiment în^a care sentimentul religiozitatea^a se poate dezvolta concret și participa în viața individua^a sau colectivă, ca un element efectiv^a, iar nu ca o abstracțiune – sentimentul acesta e ucis în societatea modernă. Informația se răspândește

68. Pe f. 16^v se pot observa două mici portrete în partea dreaptă, ambele din profil, realizate cu creion grafit și cerneală neagră.

69. „glosa și” și „or” adăugate cu creion grafit.

70. „Nu din instincte, ci din” suprascris cu creionul.

71. Urmează o literă tăiată indescifrabilă.

72. Pe verso (f. 19^v) apare, în partea dreaptă, un portret încrunțat din profil, realizat cu cerneală neagră.

73. F. 20^v, fără text, prezintă un portret realizat din profil, cu cerneală neagră, în partea dreaptă.

prompt și cert, radio și presa contidiană pun capăt oricărei anxiuni⁷⁴. Nu mai circulă zvonuri, iar când circulă ele nu sunt produsul unei experienții colective, nu sunt agonii sau profeții – ci simple tactice individuale. În loc de legende și eroi, ele produc surmenaj sau dezgust și neîncredere. Iar zvonurile au pierdut orice valență folclorică; nu mai poartă legende de eroi, ci stupidități politice sau economice.

[f. 22'] De aici indiferentismul masselor cultivate. Anumite revelații cari singure^a pot fi descărca anumite experiențe – sunt excluse prin chiar însăși mecanismul societății moderne. Dacă acest fapt ar fi suprimat necesitatea organică speșciei umane de anxiozitate și așteptare – nu l-am fi comentat. Dar, cum se întâmplă întotdeauna, nici^a ele nu a dispărut, ci s-a transformat și s-a multiplicat numai. Există mii de spețe de anxiozități factice, de spaima și speranțe de ~~de~~ nutrite în sere; raiduri aeriene, curse de cai, recorduri sportive. Presa care e tot – de la educație până la amuzament – cultivă din belșug infinita varietate de neliniști cari vor proclama eroii. Dar natura lor factice e evidentă; nimeni nu-și amintește numele eroilor din presa de acum zece ani. Succesul nu

[f. 24']⁷⁵ <e> întotdeauna necesar gloriei. Nimeni nu cunoaște numele victorioșilor generali ~~chinezi~~ ~~eari~~ ai Republicii^b Chineze, deși puțini și incerti sunt cei cari n-au auzit cel puțin vag de veșnicul învins, Gandhi. Eroii aceștia ai presei nu satisfac ~~des~~ instinctul mitologic al omului natural; de aceea ei trebuie schimbați prodigios. Orice succes monden participă la caracterul acesta fulgerător și^b caduc al eroilor contemporani. Nimeni nu-și amintește muzica vulgară de acum zece ani; dar cine nu cunoaște *Oh, du lieber Augustin, Augustin...*, care a fost primul vals. Și cu toată metamorfoza lui melancolică – de la sentimental la clovnesc – dovedește totuși trăinicia impresiei populare, care a luat mai bine de o sută de ani să se infiltreze și să emigreze.

[f. 25']⁷⁶ Am observat în treacăt că elementul castității și sau^a purității absolute, e nu aparține ordinului natural uman. De aceea, asceza sexuală ~~eand~~ dacă^a izbândește, e fie o operă magică – fie opera grației. De altfel, însăși ceea ce înțelegem noi prin puritate – e un sentiment obscur, inutil și ~~absurd~~ extravagant⁷⁷ de gratuit. (Copia<ză> §15). Cu alte cuvinte, puritatea și toată tehnica^a ascetică implicată, pentru apărarea ei, sunt complet inutile în ~~ordinul natural al relig~~ sacre fără o ~~adiacentă~~ auxiliare sacrale, fără ~~auxi~~ intervenția acelor sentimente pe cari le numim religioase. Acei teologi cari socotesc ~~eas~~ puritatea posibilă numai prin Har divin, nu fac decât să ~~defi~~ accentueze un adevăr ~~prezent~~⁷⁸ fundamentat^a în toate formele vieții religioase. Pentru că, după cum am spus, asceza e un act mimetic; și ~~subiectiv~~ lăsat^a puterilor sale omul nu va coincide niciodată Zeului.

[f. 26'] Un mag, însă, nu intenționează o coincidență între om sine și zeu.

Din punct de vedere magic, însă, grația nu e necesară. Asceza e ea însăși o forță care poate fi⁷⁹ orientată izbânditor, chiar împotriva zeului. Relațiile magului cu zeul sunt raporturi de invocare și^b conjurare, niciodată de adorare. El coincide cu zeul prin voința lui și forța ritului, fără ajutorul zeului.

E firesc, așadar, că din punctul de vedere ~~religios~~ creștin, asceza – puritatea, virginitatea – e organic relaționată sentimentului primitiv al durerii, al înfrângerii, al neputinții; în alte cuvinte, – cu ~~senti~~ păcatul. Asceza e în acest caz fie pedeapsă pentru păcate actuale, fie de sine-impusă tortură a răscumpărării de păcatul originar. Problema păcatului e prea largă și încărcată

[f. 27'] de responsabilități pentru a încerca a o discuta în aceste pagini. Dar nu o putem ignora în relațiile ei cu asceza, fie cea creștină, fie păgână și indiană. ~~Se șt~~ Antropologia creștină (augustiniană îndeosebi) se fundează pe păcatul originar – care e ideea de inițiativă prin tentație, de libertate prin ignoranță, de personalitate prin pierderea simțului de dependență care caracterizează *creatura*. E straniu cât de puternic supraviețuiesc anumite din aceste laturi ale păcatului originar în conștiința modernă. De pildă,

74. Am opta pentru barbarismul „anxiuni”, luând notă de cvasi-sinonimul „neliniști” care îl înlocuiește în varianta finală și publicată a fragmentului (Eliade 1932, p. 30).

75. Fila 23 este parțial ruptă, fără text.

76. O pată considerabilă de cerneală acoperă rândurile 14-15 ale paginii, în exteriorul alineatului și fără a afecta suplimentar lizibilitatea textului.

77. Un cuvânt tăiat și un altul suprascris cu creion grafit.

78. Urmează un cuvânt indescifrabil, eliminat cu două tăieturi energice.

79. Urmează un cuvânt tăiat indescifrabil, a cărui primă literă este „p”.

inițiativa prin tentație și libertatea prin ignoranță, amândouă caracterizând Adamul biblic, sunt tot atât de populare în veacul XX, după creștinism și Renaștere. E straniu că oamenii activează numai întrucât sunt ispitiți sau ignoranți. Oamenii se mișcă

[f. 28^r] numai întrucât sunt ispitiți de instincte sau de idei – amândouă exterioare omului, amândouă violentându-i *libertatea*. E cel puțin paradoxal că ~~conce~~ modernii înțeleg prin^a libertatea acele acte de submitere a⁸⁰ ordinelor inferioare, mai mult degrabă^a tropisme decât acte libere. Evident, libertatea e o concepție dificilă și demonstrarea validității sale posibilă numai pornind de la premise magice. Dar libertatea prin ignoranță – prin ignoranța poruncii, prin ignorarea de sine, a spiritului critic etc.^a – așa cum a descoperit-o Adam și cum o practică Occidentul, e o abdicare și o înjosire. Cu cât un european occidental[□] e mai ignorant – cu atât e mai liber și spontan în activarea sa specifică. În timp ce libertatea indiană orientală e posibilă numai prin cunoaștere ierarhică și o cunoaștere metafizică.

[f. 29^r] Dacă asceza creștină se întemeiază pe simțul păcatului, desigur că izbânda exercițiilor ascetice e posibilă numai prin ispășirea Fiului Omului, care stabilește itinerariul răscumpărării, răsturnând valorile vechei economii spirituale – Legea; plata omului pentru păcatele omului – și reformă întemeind o nouă economie, paradoxală, a iubirii și a speranței. Dacă asceza creștină mimează drama Christosului ~~ueis~~ agonizând pe cruce și încearcă să asimileze suprafiresc durerea și umilințele Mântuitorului – izbânda acestei imitatio Dei nu e posibilă decât prin dubla minune a lui Christos: Învierea și Harul. Pentru că, la urma urmelor, crucea e un simbol[□] numai o^β negație, o negație magnifică și cavalească, desigur, dar fără nici o valoare dacă e disociată de Înviere. Crucea – două ~~lini~~ drumuri cari se întretaie, două tabere care-și spun *Nu!* fiecare alteia – se pare că ca și agonie, lupta nesfârșită între două valori,

[f. 30^r] suspendarea dureroasă între două deznodământe, amândouă umane și amândouă eterne – nu sunt decât negații. Se pare că ele aparțin acelei largi și cumplite familii de idei legate de monoteismul semit, de o serie de negații cari produc o afirmație (Yehova; Allah: „nici un zeu nu e Dumnezeu, ci Dumnezeu”), de unitate^f propaganda unei afirmații printr-o serie de negații (profetismul iudaic), de unitatea religioasă prin prozelitism și intoleranță (creștinism, islamism). Crucea, simbolul negației vechilor valori și al^a provocării vieții însăși – nu valorează nimic fără Învierea cea de moarte, fără triumful pozitiv și concret al nemuririi. De aceea simpla asceza a unui creștin – reluarea voluntară a crucii⁸¹ – e nulă fără ~~Har~~ Speranța mântuirii prin Christos, adică fără prin Harul ~~lui~~ Învierii.

Nu intenționez să discut aici istoria și dezvoltarea ideilor ascetice în antropologia și teologia creștină,

[f. 31^r] dar e evident că orice creștin, prin firea lucrurilor, e-a practică o anumită^a asceza. Paradoxul ~~care~~ ta de la temelia societății asociației^a creștine se manifestă printr-o poruncă ascetică: înlocuirea tuturor economiilor bazate pe dreptate, pe cauză și efect, pe muncă și răsplată – prin economia nebunească a răsplătelor neegale, a iertării, a credinței, a nădejdei^β și, mai presus de toate, a dragostei. A cere unui om să iubească fără încetare, din toată inima și fără nici o distingere – e cel mai formidabil catechism ascetic pe care l-a cunoscut societatea umană. Dragostea, de fapt mai mult decât orice altă⁸² pasiune, e una din acele operații neînțelese care proiectează omul în afara sa, îl ajută să rupă cercul de fier al limitelor personalității sale și să se asimileze, să se piardă în altă personalitate. Mai mult, deși actul e dureros – e o^a „agonie” – e totdeauna prezentă speranța și anticiparea^β unei ~~fer~~ beatitudini nedeslușite, a ceva care n-a fost și nu va mai fi.

[f. 32^r] Într-un cuvânt, dragostea e unul din acele acte cari e dă omului gustul neprețuit și amar al absolutului. Ori natura umană se opune prin toate instinctele și economiile sale împotriva unei asemenea nebunii. Dacă ea se întâmplă, e dovada de prezenței unei alte ierarhii deasupra capetelor noastre, dar ea se întâmplă rar, sporadic și fulgurant. Criză, „agonie” – ea nu se poate prelungi peste limitele rezistenței materialelor. Iar materialele, la urma urmelor, sunt, în cel mai bun caz⁸³, omenești, când nu sunt, din apartin ~~comp~~ exclusiv^v regnurilor vecine. Renunțarea aceasta la instinctele cari port și su prelungesc viața – e o vădită ~~nemaîn~~ sobră^a viziune ascetică. Creștinul e un ascet prin simpla lui

80. Cuvânt tăiat cu creion grafit.

81. „ – reluarea voluntară a crucii” suprascris cu creion grafit.

82. „de fapt” tăiat cu creion grafit; „mai mult decât” și „altă” adăugate cu creion grafit.

83. Virgula și „caz” sunt adăugate cu creion grafit, iar cuvintele „în cel mai bun caz” suprascrise.

viață însăși viețuirea^β lui – și când creștinii oamenii au fost cu adevărat creștini, adică în cele dintâi trei secole d. Ch., simpla însăși^α dor existența mărturie lor^α de credință le aducea atâtea dureri cauzate și moartea era atât de aproape încât asceti nu mai erau necesare prin ascezasm asceza⁸⁴ ar fi fost inutilă. De aceea n-a existat un ascetism propriu-zis decât în după sec. IV.

[f. 33^r] Dar nu putem merge atât de departe încât a socoti întreaga creștinătate pră o asociație ascetică, pentru simplul motiv că masa creștină nu a practicat de mult^β și nu va practica mult timp^β paradoxala economie spirituală instaurată de Christos în locul cumpănilor, dar secetelor dar epuizate^β eco<no>mii antice. Există, însă, un aspect al vieții religioase creștine care trădează destul de accentuat valoarea lui ascetică. E submisivitatea individului față de B comunitatea de care păstrează carismatic trupul și duhul Mântuitorului; plecarea absolută^β față de Biserică; submisivitatea canoanelor, disciplinei și pedepselor ei. Ceea ce înseamnă renunțarea la o libertate individuală obscură, instinctivă și rebelă. Fascinația aceea magică – Jocul – e întotdeauna prezentă și puternică în sufletul oricărui om. Jocul fascinează orice imaginație și tentează orice om întreg. Teologia creștină numește acest neastâmpărat îndemn către

[f. 34^r] joc, către libertate și iresponsabilitate, către creație și vis – principiul obscur al dezordinei, prințul întunecului, Satana. Nu scriu aici un tratat teologic așa că mă pot dispensa de termenii și criteriile teologice. Numesc acest îndemn instinctul magic, al libertății individuale, nestăvilite și nelegiuite. El e deasupra binelui și răului, pentru că e impersonal, e în firea universului și la îndemâna omului, e cu alte cuvinte înăscut în om pentru că omul însuși nu e decât o parte din Creație. Dar el nu aparține Satanei, nu e personal nici personificat. E o lege un dat^β fizică, universală. Anumiți oameni au luat seamă de aceste date; ei participă la ceea ce am numit de-a lungul acestei cărți atitudine magice.

Aceste Asemenea îndemnuri și tentații sunt înfrânte de disciplina Bisericii. Chiar oamenii cei mai puțini creștini practică o anumită renunțare la

[f. 35^r] unele din desfătărilor lui, la multe din pasiunile lui. Legea vieții asociate creștine – fie sub aspectul său sacru, fie juridic – apasă și se deasupra^α oricărei ilegalități individuale, și se face ascultată.

Adevărata asceza, însă, în concepția creștină – e mimarea vieții și învierii Mântuitorului. După cum am scris spus^α, o asemenea încercare, fără prezența Harului, e ineficace din punct de vedere religios fără și invalidă din punct de vedere teologic. De aceea o asceza e nulă fără exercițiul rugăciunii, care nu e decât speranța nădăjduirea^α și invocarea umilă a^β harului. Astfel întâlnim pretutindeni, pe oricare drum ne-am apropiat de asceza creștină – valoarea și indispensabilitatea Harului. A încerca să ajungi zeu fără ajutorul zeului e o eroare pe care au observat-o și condamnat-o^β multe curente religioase; d.<e> p.<ildă>hermetismul, mistica vishnută etc. În creștinătate, asceza e tot mai mult înlocuită de alt exercițiu

[f. 36^r] care intenționează același raport viu între suflet și Christos; rugăciunea. Dar în loc de a pleca de la o negație – cum monoteismul obișnuiește a face întotdeauna – în loc de a pleca de la agonie, de la luptă (lupta împotriva tentației răului și a rezistenței materialelor, de care trebuie să se țină întotdeauna seama) asemenea cum face asceza, rugăciunea pleacă de la Victorie o afirmație, de la Victoria Mântuitorului asupra agoniei și, a vieții și a morții, și-și fixează punctul de sprijin nu pe o pârgie fizică, ci într-un paradox, într-o nebunie: în Speranța Harului.

Dependența aceasta de Fiul Omului, întemeiată pe o prodigioasă înțelegere a mecanismului voinții – care prin simpla ei dezlănțuire provoacă un imens baraj psihic și înzecește piedicele naturale – a fost criticată de filosofii mat antichității. Plotin, de pildă (Eneade, cp. 9) critică și^β disprețuiește pe creștini cari așteaptă mântuirea prin Hristos. E Spune că nu e

[f. 37^r] „onest” să cauți salva mântuirea altundeva decât în sine. E lesne de înțeles poziția metafizică și mistice metafizice elene care, în acest punct, e în perfect acord cu filo soteriologia mai tuturor sistemelor filosofiei indiene (fără a pomeni de e de la sine înțeles cu⁸⁵ cele magice). În India, orice individ e antrenat într-o uni ecuație karmică din care nu-l poate libera nimeni alt decât el însuși. Karma fiind o lege cosmică și impersonală, zeei sunt neputincioși. Dar înțelepciunea și voința omului nu e

84. Urmează două cuvinte tăiate indescifrabile.

85. „e de la sine înțeles cu” suprascris.

cu desăvârșire neputincioasă. Ele trebuiesc, însă, cultivate; asceza și metafizica – mai întotdeauna interlaționate – conduc omul cu adevărat viril la liberarea finală. Plotin, de asemenea, propune ascensiunea și purificarea interioară, atât prin *curățirea* sterilizarea^a pasiunilor cât și prin iluminarea metafizică – drept singura soluție soteriologică. Antichitatea practică o asceză destul de cruntă, și fără a *reami cita* solitudine^a Serapionului în Egipt și ale

[f. 37^v] Să continuu, oare, cu discutarea sentimentalismului și tristeții?⁸⁶

[f. 38^r] Essenienilor în Palestina, e destul de amintit că fiecare filosofie antică, fiind în același timp o tehnică –, adică un instrument de înaintare concretă și depășire progresivă, iar nu simplă mitologie abstractă cum sunt metafizicile moderne – propune anumite reguli ascetice indispensabile. E remarcabil că asceza filosofică^a antică lupta împotriva acelorși *pri* elemente^a umane împotriva cărora luptă și actuala organizație social^a-creștină: pasiunile, jocul interior și nedisciplinat, *obseur* limitat prin propriile sale voluptăți și umilitor prin iluzoria-i libertate. Mijloacele de supresiune ale pasiunilor – pe cari un^a mag nu le suprimă, ci le exaltează până la transfigurare, le integrează și drept instrumente proprii sale conștiințe – sunt *aele* firesc^a deosebite în creștinism și filosofia greco-romană. Dar Clement Alexandrinul stăruie că adevăratul caracter al inițiatului creștin e *impasibilitatea*, ceea ce stoicii numeau placiditate, ceea ce antichitatea lăuda⁸⁷ în masca zeilor.

Bibliography

- Apostu, Andreea. "Mircea Eliade's Virtual Bibliography: Two Manuscript Folios Linked to *Valkyries in the Library*." *Transilvania*, no. 11-12 (2022): 71-79.
- Ciurtin, Eugen (coordinator), Andreea Apostu (scientific secretary), et al., eds. ECCE | *Ediția critică completă Eliade. Opera științifică (ante 1945)* [The Complete Critical Edition of Mircea Eliade's Scholarly Works before 1945], vol. I-II. Bucharest: Institute for the History of Religions, forthcoming 2024. ECCE forthcoming
- Ciurtin, Eugen and Andreea Apostu. "Mircea Eliade's Unpublished Manuscripts from Private Collections. I. Notebooks I & II (Calcutta, 1929-1931). Critical edition." *Transilvania*, no. 1 (2023): 1-22. Ciurtin-Apostu 2023a
- Ciurtin, Eugen and Andreea Apostu. "Mircea Eliade's Unpublished Manuscripts from Private Collections. II. Notebooks I & II (Calcutta, 1929-1931). Concordances A-E." *Transilvania*, no. 2 (2023): 1-16. Ciurtin-Apostu 2023b
- Ciurtin, Eugen and Andreea Apostu. "Mircea Eliade's Unpublished Manuscripts from Private Collections. III. Notebooks I & II (Calcutta, 1929-1931). Commentary." *Transilvania*, no. 3 (2023): 1-16. Ciurtin-Apostu 2023c
- Eliade Mircea. *Solilocvii* [Soliloquies], "Notă asupra ediției" [Editorial note] de "Editura" [by the Publishing House]. Bucharest: Humanitas, 1991.
- Eliade Mircea. *Solilocvii* [Soliloquies]. Bucharest: Humanitas, 2003.
- Eliade, Mircea. "Benares." *Vremea*, year V, no. 225, 14 February 1932, 5.
- Eliade, Mircea. *50 de conferințe radiofonice, 1932-1938* [50 radio lectures, 1932-1938], editorial note by Andrei Dimitriu. Bucharest: Humanitas, 2001.
- Eliade, Mircea. *Autobiography*, vol. I: 1907-1937. *Journey East, Journey West*. Translated by Mac Linscott Ricketts. San Francisco: Harper & Row, 1981.
- Eliade, Mircea. *Erotica mistică în Bengal – studii de indianistică – (1929-1931)* [Mystical Erotic in Bengal – Studies in Indology], foreword by Mircea Vulcănescu, ed. and pref. by Mircea Handoca, series 'Folio' no. 3. Bucharest: Jurnalul literar, 1994.
- Eliade, Mircea. *Europa, Asia, America... Corespondență* [Europe, Asia, America... Correspondence]. Ed. with an index by Mircea Handoca. Bucharest: Humanitas, vol. I (A-H), 1999, vol. II (I-P) and vol. III (R-Z), 2004.
- Eliade, Mircea. *India*. Bucharest: Editura „Cugetarea”, 1934.
- Eliade, Mircea. *India*, 2nd edition. Bucharest: Editura „Cugetarea” P.C. Georgescu-Delafraș, 1935.
- Eliade, Mircea. *India*, ed. and pref. by Mircea Handoca. Bucharest: Editura pentru Turism, 1991.

86. Cuvinte scrise cu creion grafit în colțul din dreapta jos al paginii, oblic, pe 4 rânduri.

87. Urmează un cuvânt tăiat indescifrabil.

- Eliade, Mircea. *Indiens mystische Erotik*, aus dem Rumänischen übersetzt und herausgegeben von Richard Reschika. Berlin: Verlag der Weltreligionen (im Insel Verlag), 2012.
- Eliade, Mircea. *Oceanografie*. Bucharest: Editura „Cultura poporului”, 1934 Eliade, Mircea. *India*. Cu o Prefață la ediția a II-a [Foreword to the Second Edition]. Bucharest: Editura „Cugetarea” [P.C. Georgescu-Delafras], 1935..
- Eliade, Mircea. *Șantier. Roman indirect* [Work in Progress. An Indirect Novel]. Bucharest: „Cugetarea” [P.C. Georgescu-Delafras], 1935.
- Eliade, Mircea. *Soliloquii* [Soliloquies], cu un portret inedit de Mac Constantinescu. Carte cu semne 1. Bucharest: Institutul de Arte Grafice ‘Bucovina’ I.E. Torouțiu, 1932.
- Eliade, Mircea. *Taina Indiei. Texte inedite* [The Secret of India. Unpublished texts]. Ed. and pref. by Mircea Handoca, afterword by Horia Nicolescu. Bucharest: Editura Icar, n.d. [1991].
- Eliade, Mircea. *Yoga. Eseu asupra originilor misticii indiene* [Yoga: Essay on the Origins of Indian Mysticism], critical edition by Eugen Ciurtin. Studies and Documents in History of Religions 1. Bucharest: Institute for the History of Religions, 2016.
- Ghica, Ion. *Opere* [Works], edited by Ion Roman, pref. by Eugen Simion. Vol. 1: *Scrisori către V. Alecsandri. Convorbiri economice* [Letters to V. Alecsandri. Economic Conversations], Bucharest: Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2017.
- Lincoln, Bruce. *Unpublished Appendices 1-17 to Secrets, Lies, and Consequences: A Great Scholar Hidden Past and his Protégé’s Unsolved Murder*. Oxford-New York: Oxford University Press, 2023.